

هویت^۱ شرط لازم برای زندگی اجتماعی است و بدون چارچوبی اجتماعی، انسانها نمی توانند به صورتی معنادار و پایدار با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. هویت اجتماعی^۲، خصلت یا خصیصه ی همه ی انسانها به عنوان موجوداتی اجتماعی است و از این لحاظ، سرچشمه ی معنا و تجربه برای مردم است و می توان بر این امر صحه گذاشت که هویت برساخته می شود.

از نظر جکنیز^۳، هویت اجتماعی یک بازی است که در آن، «رو در رو بازی می شود». هویت اجتماعی، درک ما از این مطلب است که چه کسی هستیم و دیگران کیستند و از طرفی، درک دیگران از خودشان و افراد دیگر چیست؟ از این رو هویت اجتماعی نیز همانند معنا ذاتی نیست و محصول توافق و عدم توافق است و می توان در باب آن نیز به چون و چرا پرداخت (جکنیز، ۱۳۸۱).

خودکشی عبارت است از نابودسازی آگاهانه خود به علت وجود ناراحتی های متعدد چندبعدی در فرد درمانده و نیازمندی که گمان می کند بهترین راه برای رهایی از مسائل و مشکلات خودکشی است. خودکشی با نیازهای باطل یا برآورده نشده، احساس یأس و درماندگی، احساس دودلی بین زندگی و استرس های غیرقابل تحمل، محدود شدن راه های چاره از دیدگاه شخصی و نیاز برای فرار از مشکلات ارتباط مستقیمی دارد (کاپلان، ۱۳۷۹: ص ۶۱۵).

در اواخر قرن ۱۹، امیل دورکیم اظهار نمود که خودکشی بیشتر یک رفتار اجتماعی است تا اخلاقی.

---

1. Identity social

2. Identity

3. Jenkins

امروزه بیشتر محققان در جوامع غربی خودکشی را پدیده ای پیچیده و وابسته به عوامل روان شناختی، زیست شناختی و اجتماعی تلقی می کنند (قربانی؛ ۱۳۸۶، مقاله: ص ۱۴۲). از آنجایی که مسئله خودکشی از جنبه های مختلف فرهنگی، اقتصادی و ملی صدمات جبران ناپذیری به پیکره جامعه وارد می آورد، و نیز از آنجا که عدم

دسترسی به هویت اجتماعی می تواند بر آن تاثیر گذار باشد در این تحقیق سعی بر آن است تا به بررسی عوامل موثر بر شکل گیری هویت اجتماعی جوانان و تاثیر آنها در پیشگیری از خودکشی آنها در رشت پرداخته شود.

۱-۲- بیان مسأله:

همانگونه که در عنوان تحقیق آمده، موضوع پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی جوانان و تأثیر آنها در پیشگیری از خودکشی آنان در رشت می باشد. هویت اجتماعی، احساس تعلق فرد به یک جامعه است به گونه ای که عضو یک جامعه را از سایر جوامع متمایز می سازد و او در مقابل معیارها و ارزش های جامعه از خود پاسخ می دهد و در مواقع بحرانی سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران را برای او مهم می نماید. لازم به ذکر است که این احساس تعلق اجتماعی مستلزم حمایت جمعی از خود نیز می باشد. در حال حاضر،

دیدگاه مسلط آن است که به رغم حضور و تاثیر ویژگی های انتسابی در تعیین هویت اجتماعی افراد به ویژه در کشورهای جهان سوم، این ویژگی ها و رفتارهای اکتسابی هستند که تمایز بخش میان افراد بوده و به منزله ی شالوده ی هویت اجتماعی قلمداد می شوند. پیشرفت تکنولوژی ارتباطی؛ نظیر گسترش ماهواره و اینترنت این امکان را در اختیار جوانان قرار

داده است تا خود را به قشری جهانی با علایق مشابه و ادبیات مشترک تبدیل کنند (کاظمی پور، ۱۳۸۷).

عناصر اجتماعی می تواند در تسریع یا بازدارندگی پیدایش هویت مؤثر باشند (برنهارد شفرز، به نقل از راسخ؛ ۱۳۸۳: ص ۱۱۴). توماس لوکمان موانع اجتماعی را در راه پیدایش شخصیت در جامعه مدرن معاصر به صورت زیر ردیف کرده است: - برخلاف جامعه باستان، در جامعه معاصر و نو، وحدت بین ساختار اجتماعی و جهان بینی حاکم شکننده است؛... بر پایه انسجام دنیای کار و زندگی و مبتنی بر جهان بینی منسجم مذهبی و جادویی بنا شده باشد. ... عوامل مؤثر در پیدایش شخصیت همچون آموزش، اقناع و غیره در جهان معاصر ساخته دست خود انسان اند؛ - دنیای معاصر و صنعتی بر اساس اصول پیوند مستقیم و بلافاصله ساخته نشده اند، تا شبکه های خانوادگی و خویشاوندی با هنجارها و شیوه های رفتاری خود به داخل نظام پیچیده آن نفوذ کنند؛ - نظام اجتماعی معاصر، همچون نظام های باستانی و طبقاتی، به دنبال پاسخ گفتن به پرسشهایی کلی همچون، انسان کیست و چه می تواند باشد، نیست؛ - یکی از ویژگیهای جهان معاصر، هماهنگی پیچیده میان بخش های نظام است که دارای استقلال نسبی هستند. برای نمونه خانواده و شغل، بوروکراسی و کلیسا، سیاست و وقت آزاد و غیره، که هر یک عنصری مستقل از ساختاری پیوسته هستند. در چنین جامعه ای فرد دارای نقش های متفاوت است و با دشواری هماهنگی میان انتظارات گوناگون از نقش های مختلف خود روبروست (همان منبع پیشین؛ ص ۱۱۵).

بر اساس نظر دورکیم، خودکشی هر نوع مرگی است که نتیجه مستقیم یا غیر مستقیم کردار مثبت یا منفی خود قربانی باشد که خود از نتیجه آن آگاه بوده است (آرون، ۱۳۶۳؛ ۲۸).

خودکشی را از دیدگاه مختلف تقسیم بندی کرده اند، ولی مشهورترین و شناخته شده ترین طبقه بندی خودکشی به دورکیم مربوط است. وی، با توجه به نظریه همبستگی اجتماعی خود، چهار نوع خودکشی را از هم تفکیک می کند (محسنی، ۱۳۶۶: ۲۹).

با توجه به اهمیت فراوان هویت اجتماعی و همچنین پیشگیری از خودکشی، در این تحقیق سعی بر آن است تا به بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی جوانان و تاثیر آنها در پیشگیری از خودکشی آنها در رشت پرداخته شود.

سؤالات اصلی تحقیق عبارتند از:

- ۱- عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی کدامند؟
- ۲- عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی چه تاثیری بر پیشگیری از خودکشی دارند؟